

Ростислав Герасимов,

аспірант кафедри міжнародного права
та міжнародно-правових відносин
Одеської національної юридичної академії

МОДЕЛЬНИЙ СУДОВИЙ ПРОЦЕС, СТАЖУВАННЯ, АТРИБУТИКА ТА ІНТЕРНЕТ У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ З МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Міжнародне право, безперечно, є однією з найцікавіших дисциплін правничого навчального плану. Однак його викладання останніми роками має певні проблеми і вимагає застосування інноваційних методик.

Система сучасного міжнародного права, що його, були часи, вважали подібним до галузі внутрішньодержавного права, на початку ХХІ сторіччя за складністю і розгалуженістю не поступиться національно-правовим системам найрозвинутіших країн світу¹. Звичаєве міжнародне право, що не посідало належного місця в радянській доктрині міжнародного права, сьогодні, після ознайомлення з результатами фахових досліджень провідних правничих шкіл Заходу, видається не менш, а в чомусь і більш важливим за договірне. А вітчизняного наукового матеріалу у цій царині бракує, навчально-методологічного, звичайно ж, бракує також. До того ж, провідні науковці Заходу зазначають, що правильно визначити зміст звичаєвої норми міжнародного права — одне з найскладніших і найважливіших завдань у цій царині для юриста-міжнародника — теоретика і особливо — практика. Вітчизняного досвіду тут практично немає. А донести до студентів основні знання про нього — дуже важлива справа, ускладнена, до того ж, необхідністю мінімізувати політологічне навантаження, що є необхідним і водночас таким, що часто-густо «з'їдає» лівову частку лекційного часу з між-

¹ *S.Rosenne*. The perplexities of modern international law. Hague Recueil des Cours, P. 11.

народного права. З договірним міжнародним правом — інші проблеми. Воно сьогодні налічує тисячі конвенцій, діють десятки тисяч квазідоговірних актів. До того ж, їхній зміст у таких галузях міжнародного права, як міжнародне екологічне право, міжнародне фінансове право перенасичений технічними подробицями, а мова написання багата на дипломатичний жаргон і містить неоднозначні «політичні» формулювання. Складна, спочатку незрозуміла мова конвенцій і їхня величезна кількість відлякують студента-початківця, компромісні формулювання домовленостей, довгі преамбули здаються йому позбавленими глузду, а міжнародно-правові організації — примарно далекими, у кожному разі порівняно з резиденцією рідного уряду. Деякі спритники зі здібних студентів вважають, що міжнародне право й вивчати не варто: достатньо оперувати двома-трьома десятками усталених термінів, вдало «нанизуючи» їх один на один, мовляв, можна «забалакати» будь-яку проблему. На перший погляд, з цими проблемами викладачеві впоратися важко. І справді, якщо застосовувати до викладання міжнародно-правових дисциплін традиційну схему «лекція — семінар — екзамен», навчальний процес може приспати і студента, і викладача. А очевидні прогалини в системі знань залишать у студента відчуття професійного дискомфорту і певного невдоволення якщо не викладачем, то предметом; дарма що «дякувати» тут треба не викладачеві чи предметові, а диспропорції в розвитку дослідницьких шкіл. Тут на допомогу приходить золоте правило викладача: запалити в студента «іскру знання» легше й корисніше, ніж методично «втовкмачувати» складний матеріал, і замість збільшення лекційних часів, що здаються студентам тортуррами, легше й економніше зробити зменшену кількість лекційних часів бажаними й очікуваними для студентів. Адже існують реальні й опрацьовані методики, що дозволяють досягти таких результатів. Про це — докладніше.

В оксфордському тлумачному словнику термін «moot court» розшифровується як «скопійований суд, у якому студенти практикують судовий розгляд справ». Ця методика, що бере свій початок у класичних правничих школах Оксфорду, Кембриджу, Єлю та Гарварду нині є поширеною в усіх правничих школах Заходу і являє собою чи не найпопулярніший у світі різновид студентських змагань. Основна ідея така: студент-початківець у складі студентської команди отримує спеціально розроблене завдання (case), автором якого є висококласний

фахівець з міжнародного права, особа якого не розголошується. Під керівництвом викладача свого ВНЗ, втручання якого обмежується методологічною допомогою і стратегічним плануванням, студент самотійно і зі своїми колегами по команді намагається власноруч, по-перше, розібратися в суті справи, яка є здебільшого спрощеним гібридом реальних ситуацій сучасної міжнародної політики. По-друге, визначити і відшукати необхідні джерела міжнародного права з проблем, що торкаються завдання. По-третє, розробити схему письмового позову, що подається до міжнародного трибуналу, скласти й відредагувати його відповідно до спеціальних формальних вимог. По-четверте, відрепетирувати усний виступ, для чого скласти тези й тексти реплік, розподілити ролі відповідно до здібностей і спеціалізації. І, звичайно, спершу вчасно подати на розгляд неупередженого комітету експертів письмову частину завдання, а потім, усією командою, виїхати для участі в усній частині провадження, що також має неупереджено і за комплексним критерієм оцінюватись експертами. Загальна тривалість змагань становить, таким чином, півроку і збігається з навчальним роком у ВНЗ. Протягом цієї половини року студенти-учасники, як показує практика, ставляться до кожної лекції, кожного семінару з міжнародного права набагато зацікавленіше і часто звертаються до лекторів та науковців ВНЗ з проханням приділити їм час додатково. Структура змагань, побудованих за принципом поділу на письмову й усну частину, вимагає від студента спочатку навчитися чітко формулювати свої думки на папері, а потім — відстоювати їх не лише у власному монолозі перед неупередженим суддею, а й у словесній суперечці з недоброзичливими суперниками, де кожна помилка, кожне упущення неодмінно буде використана проти того, хто їх припустився. Все це спонукає до сумлінності у засвоєнні матеріалу, раціонально-критичного підходу до наукових авторитетів і до себе самого. Студент самотійно, творчо вивчає численні джерела міжнародно-правової інформації, адже навіть за якісного методологічного нагляду студентові доведеться перечитати багато книжок і статей, передивитися багато документів, доки він знайде, врешті, потрібні йому матеріали. І вдвічі більше попрацювати над собою, доки з цих матеріалів він збудує достатньо надійне правове підґрунтя для позицій команди в цілому і кожної її складової зокрема і опанує його настільки, щоб відстояти його перед суддею. До речі, за правилами турні-

ру суддя може перервати студента у будь-який момент і поставити будь-яке несподіване запитання. Тут у студента, що вже набув необхідних знань, виробляється ще і вміння відстоювати свою думку. Практична цінність такого навчального засобу полягає, насамперед, у тому, що його збудовано згідно з правилами процедури розгляду справ міжнародним трибуналом, здебільшого Міжнародним Судом ООН. За даними досліджень, процедура провадження в Міжнародному Суді ООН є найскладнішою, адже колізії, що тут розглядаються, є міждержавними колізіями, майже кожне рішення остаточно визначає долю величезних матеріальних ресурсів, що має вплив на якість життя тисяч людей, а держави — учасниці спорів мають у своєму розпорядженні потужні людські й матеріальні ресурси для підтримання і захисту своєї позиції під час судового розгляду. Справді, практика свідчить, що коли та чи інша держава виступає стороною спору, що розглядається Міжнародним Судом ООН, у підготовці документів і виступів беруть участь усі департаменти МЗС та мініюсту цієї держави, весь штат радників з питань права й міжнародної політики глави держави, що є компетентними у певних аспектах справи. І коли студент, бодай у спрощеному вигляді, виконає аналогічне завдання самотужки, у групі своїх колег, це безперечно підніме рівень його знань відразу на кілька щаблів угору. До того ж, знання, набуті під час підготовки та підсилені наступними емоційними враженнями під час змагання з представниками інших правничих шкіл, закарбуються у свідомості студента надовго. Ще однією перевагою подібного типу змагань є те, що кожного разу завдання зазвичай обирається в одній пріоритетній галузі міжнародного права, до якої організатори змагань і сподіваються привернути увагу студентства. Це робить участь у змаганні більш посильною для студентства і водночас дає можливість щоразу концентруватися у найактуальнішій сфері дослідження, що лежить в аспекті реальної міжнародної політики і правничої практики. Так, в одному випадку це може бути правове забезпечення відшкодування транскордонної екологічної шкоди з міжнародного екологічного права, в іншому — міжнародно-правове врегулювання боротьби з незаконним захопленням повітряного судна з міжнародного повітряного права, потім — правове врегулювання військового конфлікту, міжнародний характер якого є сумнівним з погляду міжнародного гуманітарного права та ін.

Звичайно може здаватися, що організація і проведення змагань типу «moot court» — досить дорога справа. Це справді так. Розробка завдання юристом-міжнародником екстра-класу, провадження кореспонденції, організація компетентного і неупередженого суддівства, забезпечення змагань належною в таких випадках атрибутикою, своєчасне поширення інформації серед правничих шкіл, оренда приміщень і бібліотечне забезпечення підготовки — усе це досить тяжкі завдання для сучасного вітчизняного ВНЗ. Проте чимало з них може бути знято, адже у світі вже існують заклади, що взяли на себе більшу частку зазначених вище турбот і регулярно, рік-у-рік провадять, адмініструють і популяризують свої змагання серед правничих шкіл світу. До того ж коло учасників не обмежується територією України, а дає можливість збагатитися досвідом юних правників і сусідніх, і віддалених країн. Так, у Західній Європі найпопулярнішими є змагання ім. професора Бена Телдерса, організатором яких виступає Лейденський університет, один з найстаріших у Європі і найпрестижніших у Нідерландах, за сприяння Міжнародного Суду ООН. Б. Телдерс, визначний нідерландський юрист-міжнародник, на честь якого названо змагання, загинув у нацистському концетраційному таборі у 1945 р. Перші змагання відбулись у 1977 р. Коло учасників було обмежене правничими школами з держав Європейського континенту. 2001 р. у змаганнях взяли участь правничі школи з 22 країн Європи (причому українська команда посіла друге місце). Власне змагання, тобто міжнародний раунд, проводяться в приміщенні резиденції Міжнародного Суду ООН у м. Гаазі (Den Haag). Кожну країну може представляти лише одна правнича школа. Отже, з метою визначення цієї школи для кожної країни попередньо проводяться національні раунди, що їх в Україні стало доброю традицією проводити в м. Києві. Є й універсальний, всесвітній аналог, змагання типу «moot court» ім. Філіпа Джесапа, що провадяться Міжнародною асоціацією студентів-правників у Нью-Йорку. Їх засновниками були студенти-правники Гарвардського університету в 1959 р. Філіп Джесап, на честь якого названі змагання, — американський посадовець і вчений-міжнародник післявоєнних років. Міжнародний раунд провадиться в м. Вашингтоні (Washington D.C.). Нині в змаганнях імені Джесапа щорічно беруть участь студенти понад 300 правничих шкіл, а підготовка і забезпечення участі власної студентської команди у таких змаганнях давно

вважається справою престижу кожної правничої школи і їй приділяється вже більше уваги, ніж традиційній участі в універсіадах зі спорту. Місце й атмосфера проведення змагань є самостійним позитивним чинником на користь їх використання у навчанні і практичній підготовці студентів. Так, приміром, міжнародний раунд змагань імені Телдерса проводиться в головному судовому залі Міжнародного Суду ООН — вищого судового органу найвеличнішої міждержавної організації світу. Власне прагнення побувати там уже стимулює студента-учасника до активної, дійової участі в підготовці і змаганнях, дає йому відчуття «причетності до великого», що є важливим психологічним важелем навчання і кар'єри.

Міжнародний характер змагань зумовлює особливі вимоги до їх мови, що зазвичай є англійською як найпоширенішою мовою міжнародного спілкування. З одного боку, це є бар'єром для студентів, з іншого — позитивним фактором. Адже вивченню міжнародного права просто-таки має передувати опанування іноземними мовами. Бо на те воно й «міжнародне», щоб кожен дослідник вільно знайомився і впевнено оперував результатами досліджень з усього світу, адже специфіка міжнародного права полягає в тому, що знання щодо одного й того самого об'єкта тут є майже однаковими і в Києві, і в Токіо, і в Каракасі. Звичайно, студент не може відразу вийти на такий рівень. Його поступове «входження» до інтернаціональної системи міжнародно-правової науки — це і є кінцева мета змагань, про які йдеться. Адже циркуляція знань між правовими школами країни, регіону, світу — ось що завжди було й залишається живильним середовищем для стрімкого розвитку правничої науки, і тим більше — міжнародно-правової науки.

Змагання імені Телдерса та імені Джесапа є відкритими для кожної правничої школи України, треба лише звернутись, як правило, восени до веб-сайтів www.telders.org та www.ilsa.org/jessup відповідно, зареєструватися і отримати завдання на черговий раунд змагань. Проте, звичайно, певних матеріальних проблем не уникнути. Так, для забезпечення проведення міжнародного раунду з правничих шкіл-переможців національного раунду справляється грошовий збір, власноруч сплачуються учасниками й витрати на проїзд до місця проведення міжнародного раунду, і на організацію та проведення національного раунду, для чого щороку доводиться збирати кошти, щоправда, не дуже значні. Практика свідчить, що приватні юридичні фір-

вважається справою престижу кожної правничої школи і їй приділяється вже більше уваги, ніж традиційній участі в універсіадах зі спорту. Місце й атмосфера проведення змагань є самостійним позитивним чинником на користь їх використання у навчанні і практичній підготовці студентів. Так, приміром, міжнародний раунд змагань імені Телдерса проводиться в головному судовому залі Міжнародного Суду ООН — вищого судового органу найвеличнішої міждержавної організації світу. Власне прагнення побувати там уже стимулює студента-учасника до активної, дійової участі в підготовці і змаганнях, дає йому відчуття «причетності до великого», що є важливим психологічним важелем навчання і кар'єри.

Міжнародний характер змагань зумовлює особливі вимоги до їх мови, що зазвичай є англійською як найпоширенішою мовою міжнародного спілкування. З одного боку, це є бар'єром для студентів, з іншого — позитивним фактором. Адже вивченню міжнародного права просто-таки має передувати опанування іноземними мовами. Бо на те воно й «міжнародне», щоб кожен дослідник вільно знайомився і впевнено оперував результатами досліджень з усього світу, адже специфіка міжнародного права полягає в тому, що знання щодо одного й того самого об'єкта тут є майже однаковими і в Києві, і в Токіо, і в Каракасі. Звичайно, студент не може відразу вийти на такий рівень. Його поступове «входження» до інтернаціональної системи міжнародно-правової науки — це і є кінцева мета змагань, про які йдеться. Адже циркуляція знань між правовими школами країни, регіону, світу — ось що завжди було й залишається живильним середовищем для стрімкого розвитку правничої науки, і тим більше — міжнародно-правової науки.

Змагання імені Телдерса та імені Джесапа є відкритими для кожної правничої школи України, треба лише звернутись, як правило, восени до веб-сайтів www.telders.org та www.ilsa.org/jessup відповідно, зареєструватися і отримати завдання на черговий раунд змагань. Проте, звичайно, певних матеріальних проблем не уникнути. Так, для забезпечення проведення міжнародного раунду з правничих шкіл-переможців національного раунду справляється грошовий збір, власноруч сплачуються учасниками й витрати на проїзд до місця проведення міжнародного раунду, і на організацію та проведення національного раунду, для чого щороку доводиться збирати кошти, щоправда, не дуже значні. Практика свідчить, що приватні юридичні фір-

ми, благодійницькі фонди і державні заклади охоче беруть на себе такі витрати, що для одних виправдовується рекламою і престижем, а для інших — виконанням їхніх інституційних завдань. Організація і популяризація змагань подібного рівня в Україні обійшлася б у сотні разів дорожче, а з огляду на сьогоденний стан вітчизняної міжнародно-правової науки — є просто передчасною справою.

Доводиться чути багато нарікань від студентів старших курсів ВНЗ, що вивчають міжнародне право: мовляв, вивчили-то вивчили, а що далі? Де знайти адекватне застосування набутих знань? Адже справа не лише в робочому місці, а й у практиці. «Найконцентрованішим» осередком практики застосування міжнародного публічного права є численні міжнародні організації. Саме тут розглядаються правозастосовчі казуси з усіх країн світу. Тут у процесі здійснення відомої «квазізаконодавчої» функції міждержавних організацій приймаються рішення, які визначають структуру відповідних галузей та інститутів міжнародного права. Тут працюють найкращі експерти, зосереджено найповніші добірки дослідницьких матеріалів і потрібну інформацію можна отримати з перших рук. І, якщо із загальних питань міжнародного права достатні практичні навички можуть бути отримані у власному МЗС, то з галузевих питань міждержавні організації виступають як практично єдина достойна альтернатива. Звичайно, якщо дивитися з України, штаб-квартири міждержавних організацій видаються далекими й недосяжними з погляду організації практики вітчизняних студентів. При наближенні все вимальовується в дещо іншому, кращому світлі. Більшість міждержавних організацій мають *програми стажування (internship)*, а деякі навіть бажають і зацікавлені в молодих і здібних стажерах для реальної допомоги основному складові у виконанні статутних завдань. Зарплатні такі стажери не отримуватимуть і витрати на проживання звичайно оплачуватимуть самотужки. Проте міждержавна організація також не вимагає жодних виплат на свою користь за право стажування, аби лиш кандидат відповідав певним професійним вимогам. Хоча є і винятки. Так, Міжнародний валютний фонд щомісяця сплачує стажерам-студентам зарплатню, еквівалентну зарплатні українського освітянина за вісім років.

Нижче наводиться приблизна таблиця міждержавних організацій, де, за умови додержання певних процедурних вимог, можна пройти стажування.

Міждержавна організація	Галузь міжнародного права, з якої можна пройти практику	Контактна інформація	Веб-сторінка з інформацією про стажування, телефон і факс для запитань
Світова Організація торгівлі (WTO)	Міжнародне економічне право	Director, Administration and General Services Division (Human Resources Section), World Trade Organization Centre William Rappard, 154 rue de Lausanne, 1211 Geneva 21, Switzerland,	www.wto.org/english/thewto_e/vacan_e/intern_e.htm Tel.: (41-22) 739 51 11 Fax: (41-22) 731 42 06
Міжнародний кримінальний трибунал у справах колишньої Югославії (ICTY)	Міжнародне кримінальне право; Міжнародне гуманітарне право; Міжнародний судовий процес	Raad Alkhalili Head of Recruitment, Training and Examination Unit Human Resources Section International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia PO Box 13888 2501 EW The Hague The Netherlands	www.un.org/icty/jobs/internship.html ph: +31.070.4165347
Організація з безпеки і співробітництва в Європі (OSCE)	Міжнародне право прав людини; Міжнародне гуманітарне право	OSCE Secretariat Attention: Personnel Section Karntner Ring 5-7 A-1010 Vienna, Austria	www.osce.org/employment/internships_n.php3 Tel.: +43-1 514 36 0 Fax: +43 1 514 36 96
Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (UNCITRAL)	Міжнародне комерційне право	E-mail: uncitral@uncitral.org	www.uncitral.org/english/commiss/interns.htm

Міждержавна організація	Галузь міжнародного права, з якої можна пройти практику	Контактна інформація	Веб-сторінка з інформацією про стажування, телефон і факс для запитань
Міжнародний кримінальний трибунал у справах Руанди (ICTR)	Міжнародне кримінальне право; Міжнародне гуманітарне право; Міжнародний судовий процес	The Internship Co-ordinator UNICTR P.O. Box 6016 Arusha Tanzania Attention: Ms Felicia Madigane	www.icttr.org/ENGLISH/opportunities/internship/index.htm Tel.: (1 212) 963 2850, (255 27) 250 4367-72 or 250 4207-11 Fax: (1 212) 963 2848 / 49
Організація ООН з освіти, науки і культури (UNESCO)	Міжнародне право в галузі освіти, науки і культури	Staff Training Section Office of Human Resources Management UNESCO 7, Place de Fontenoy 75352 PARIS 07 SP	www.unesco.org/general/eng/about/interne.shtml Tel.: 01 45 68 23 46
Міжнародна морська організація (IMO)	Міжнародне морське право	Ms. Rouba Ruthnum, Administrative Officer, Accreditation and Liaison Services, External Relations Office, IMO. London. UK	www.imo.org/About/contents.asp?header=false&topic_id=323&doc_id=952 mailto:rruthnum@imo.org
Міжнародний валютний фонд (IMF)	Міжнародне фінансове (валютне) право	Ref. No. R01286 International Monetary Fund, 700 19th Street, N.W., Washington, D.C. 20431	www.imf.org/external/np/adm/rec/job/summint.htm Telephone Operator: (202) 623-7000 Fax: (202) 623-4661
Світовий банк (WB)	Міжнародне фінансове (валютне) право	http://wbln0018.worldbank.org/HRS/hrs_www.nsf/submitcv?openform	www.ifc.org/careers/html/internship.html

Стажування у міждержавній організації передбачає здебільшого виконання різноманітної секретарської та кур'єрської роботи, проте цим справа, звичайно, не обмежується. Більшість організацій забезпечують своїм стажерам проходження спеціальних курсів, що їх зазвичай викладають співробітники організації, доступ до інформаційних ресурсів організації, певне дослідницьке обладнання. Користуючись мандатом такої організації, стажер може отримувати інформацію і зі сторонніх джерел: від місцевого уряду, в інших державах, з інших організацій. Для стажерів, що добре себе зарекомендували, за сприятливих обставин перспектива працевлаштування видається цілком реальною: плинність кадрів у більшості організацій є високою, і вакансії з'являються з прогнозованою періодичністю. Навіть за іншого сценарію студент чи молодий дослідник, що пройшов таке стажування, при поверненні на батьківщину має значно більші перспективи працевлаштування і в державних, і в комерційних структурах, де він також може претендувати і на більш цікаві позиції.

Викладання міжнародного права змушує раз у раз вдаватися до тих чи інших елементів інших дисциплін для пояснення тієї чи іншої норми в контексті її формування і застосування. Так, норми дипломатичного права «оживають» при їхньому супроводженні цікавими прикладами, на які так багата практика дипломатичної служби. Те ж саме можна сказати і щодо інших галузей міжнародного права. Так, загальновизнаною є необхідність певних знань з політології, філософії, міжнародної політики та міжнародних відносин для вивчення і розуміння суті міжнародного права, генези його норм в історико-політичному контексті. Проте значно рідше доводиться чути про використання елементів географії у викладанні міжнародного права. Хоча, здається, було б доречним ілюструвати викладання норм з питань суверенітету над територіями і міжнародного гуманітарного права на історичних прикладах територіального розмежування із застосуванням спеціально позначеної мапи. Висвітленню контексту застосування конкретної норми міжнародного права тут передував би короткий екскурс у географічні, соціальні та економічні характеристики регіону. Необхідність такої методики зумовлена, по-перше, її наочністю, по-друге, студентіві в процесі вивчення міжнародного права буває важко пригадати і взагалі необов'язково пам'ятати, приміром, географічний нарис Східного Тимору,

Руанди чи С'єрра-Леоне, хоча в конкретний момент засвоєння інформації про особливості застосування норм міжнародного права до ситуацій, що виникли в цих регіонах, мати стислий концентрат цієї інформації перед очима — потрібно. Саме тут могла б прислужитися спеціально позначена мапа, а за можливості — електронний слайдограф чи комп'ютерний комплекс з програмною надбудовою типу PowerPoint.

Важко погодитися з думкою окремих колег про «всебічну інтернетизацію науки і навчальної дисципліни» міжнародного права, а також про те, що студент може в Інтернеті здобути майже будь-яку інформацію, необхідну для досліджень. Насправді ж сьогодні Інтернет у галузі права пропонує здебільшого стислі матеріали довідкового характеру, з наукових матеріалів переважають бібліографії, абстракти та посилання на друковані видання. Статті, тексти яких опубліковані в Інтернеті повністю, мають, здебільшого, сумнівну наукову якість. Електронні бази даних з міжнародних договорів, доступ до яких надається через Інтернет, використовувати досить непросто: безоплатні є неповними і незручними, а офіційні і якісні — є платними як, приміром, Серія Договорів ООН (U.N.T.S.). А наукові ресурси — монографії, підручники — все це захищене авторським правом і може бути придбане через Інтернет за допомогою кредитної картки, за наявності якої Інтернет, як «джерело дешевої і доступної інформації», не дуже-то й потрібен. Незважаючи на все це, сучасному викладачеві і студентів-правників доступ до Інтернету необхідний. Проте не для пошуку матеріалів для досліджень, а для підтримування зв'язків з закордонними колегами й попереднього ознайомлення з фаховою літературою та новинами.

Підсумовуючи, можна зауважити, що за конструктивного підходу, що поєднував би ентузіазм з певною часткою прагматизму, західні методики навчання, які для нашої системи викладання видаються новими, можуть прислужитись у справі її оновлення і поліпшення. Що, звичайно, вимагає від викладачів бажання опановувати нове, долаючи тимчасові перешкоди й забобони і пам'ятаючи про мету освітньої діяльності: готувати спеціалістів, що зі своїми знаннями і вміннями могли б упевнено почувати себе в реаліях завтрашнього дня.

Rostyslav Gerasimov,

Post-graduate student

Department of International Law and International
Legal Relations

Odessa National Juridical Academy

MODEL LAWSUIT, INTERNSHIP, ACCESORIES AND INTERNET IN TRAINING LEGAL STUDENTS IN INTERNATIONAL LAW

The international law is no doubt one of the most interesting subjects in Law schools curriculum. However, its teaching has been within the last years facing certain problems and requires innovative techniques.

In this domain there is felt the lack of instructive and methodological materials whereas bringing to students the basic knowledge of international law is a very important issue complicated with the need to minimize politological load. This is a necessary thing but also the one consuming the lion's share of lecturing time. There are some other problems, e.g. sophisticated and hard to understand wording of conventions and other international legislation as well as their huge number.

Today at teachers' disposal are the real and well-tried methods enabling the results to be obtained. The author tells of this in detail.

The «**moot court**» technique which may be deciphered as «a staged court where students practise judicial proceedings» originates from the legal schools of Oxford, Cambridge, Yell and Harvard and at present is widely spread in the Western classical schools of law as the most popular student competition.

Having mastered the international law students look for a place where they can make an adequate use of the knowledge acquired. To have practice with the headquarters of international organizations seems too far away and unreachable knowing how it is arranged for our students, but most of international organizations run the **internship** programmes of which the author informs by presenting the table.

The author is of opinion that when teaching the international law teachers have to involve the elements of other subjects such as politology, philosophy, international policy and international rela-

tions, geography, in order to explain this or that regulation in the context of its origin and use. Effective here may be a specially marked map and if possible, electronic slideograph or computer complex with programme facilities like PowerPoint and other technical means.

The author can hardly agree with some colleagues who think that «the science and subject of international law is totally internetized» and he cites his arguments. In reality, in the field of international law Internet provides mostly brief reference materials whereas the Internet electronic databases are not so easy to use: free of charge databases are incomplete and inconvenient to handle while official ones are to be paid for.

Summarizing his article the author notes that in case of a reasonable approach which would combine enthusiasm with certain pragmatism, the western methods which seem new to our teaching system may be helpful in its renewal and improvement. Naturally, this requires that teachers be willing to master the new, overcoming temporary obstacles and prejudice but keeping in mind the goal of their work: to prepare specialists whose knowledge and skills will make them fearlessly find themselves in the realities of tomorrow when the time of employment comes up.